

**Қазақстан Республикасы Еңбек және халықты әлеуметтік қорғау
министрлігінің «Әлеуметтік қорғау саласын дамытудың ұлттық
ғылыми орталығы» шаруашылық жүргізу құқығындағы
республикалық мемлекеттік кәсіпорыны**

Алматы қаласы

2025 жылдың 10 наурызы

**Дәріс: Қазақстан Республикасындағы сыбайлас жемқорлық әкімшілік
құқық бұзушылықтар**

Қатысты:

- ЭҚД есепшісі – Досжан Б.Б.
- Бас экономист – Қыдырбаева Ж.Қ.
- Заң департаменті бастығының мемлекеттік сатып алулар жөніндегі орынбасары– Кенжебаева Ж.Б.
- Протездеу цех бастығы – Курбанов Д.Р.

Сыбайлас жемқорлық заң үстемдігінің негіздеріне, азаматтардың мемлекеттік органдарға сеніміне және мемлекеттік басқарудың тиімділігіне нұқсан келтіретін ең өткір әлеуметтік құбылыстардың бірі болып табылады.

Қазақстан Республикасында сыбайлас жемқорлыққа қарсы күрес жүйелі негізде жүзеге асырылады, оның ішінде кінәлі адамдарды қылмыстық және әкімшілік жауапкершілікке тарту. Бүгін біз сыбайлас жемқорлық әкімшілік құқық бұзушылық түсінігін, түрлері мен белгілерін қарастырамыз.

Сыбайлас жемқорлық әкімшілік құқық бұзушылық түсінігі

Қазақстан Республикасының «Сыбайлас жемқорлыққа қарсы күрес туралы» Заңына сәйкес сыбайлас жемқорлық құқық бұзушылық – бұл жеке немесе лауазымды тұлғаның қызметтік жағдайын жеке немесе өзге де пайдакүнемдік мақсаттарда пайдаланатын әрекеті. Әкімшілік сыбайлас жемқорлық құқық бұзушылықтың қылмыстық құқық бұзушылыққа қарағанда қауіптілігі азырақ, бірақ мемлекет пен қоғамның мүдделеріне зиян келтіреді.

Сыбайлас жемқорлық әкімшілік құқық бұзушылықтар, ең алдымен, Қазақстан Республикасының Әкімшілік құқық бұзушылық туралы кодексімен (ҚР ӘҚБтК) реттеледі. Сыбайлас жемқорлыққа қатысты негізгі баптар лауазымды адамдардың, мемлекеттік қызметшілердің және мемлекеттік функциялар жүктелген басқа да санаттағы адамдардың мінез-құлқын реттейтін тарауларда шоғырланған .

Әкімшілік сыбайлас жемқорлық құқық бұзушылықтардың мысалдары мен құрамы

Ең көп таралған әкімшілік сыбайлас жемқорлық құқық бұзушылықтардың ішінде мыналарды бөліп көрсетуге болады:

1. **Мемлекеттік лауазымды атқаратын адамдарға белгіленген шектеулерді бұзу** (мысалы, ҚР ӘҚБтК-нің 676-бабы). Бұл кәсіпкерлік қызметпен айналысу, сыйлықтар алу немесе үшінші тұлғаларға заңсыз қызмет көрсетуді қамтуы мүмкін.
2. **Мүдделер қақтығысының алдын алу жөніндегі міндеттерді орындамау** (ҚР ӘҚБтК-нің 681-бабы). Лауазымды тұлғаның жеке мүдделері оның қызметтік міндеттеріне қайшы келген кезде мүдделер қақтығысы туындайды.
3. **Қол астындағылардың сыбайлас жемқорлық құқық бұзушылықтарының алдын алу шараларын қолданбауы** (ҚР ӘҚБтК-нің 682-бабы).

Әкімшілік сыбайлас жемқорлық құқықбұзушылықтары үшін жазаға айыппұлдар, құқықтан айыру, белгілі бір лауазымдарды атқару немесе белгілі бір қызметпен айналысу құқығынан айыру, қызметтен босату жатады.

Істі қараудың ерекшеліктері және салдары

Әкімшілік сыбайлас жемқорлық құқық бұзушылық туралы істерді қарауды, әдетте, сыбайлас жемқорлыққа қарсы күрес жөніндегі арнайы бөлімдер, ішкі істер органдары немесе соттар жүзеге асырады. Бұл жағдайда әкімшілік әділет институты мен кінәсіздік презумпциясы маңызды рөл атқарады. Бұзушылық анықталған кезде міндетті түрде қызметтік тергеу жүргізіледі.

Сыбайлас жемқорлық үшін әкімшілік жауапкершілік, егер адамның іс-әрекетінде қылмыс құрамы болса, қылмыстық жауаптылық мүмкіндігінен босатпайтынын атап өткен жөн. Әкімшілік құқық бұзушылық тәртіптік жазаға тартуға, мемлекеттік қызметтен шығаруға және сыбайлас жемқорлық құқық бұзушылық жасағаны үшін жұмыстан шығарылған адамдарды тізілімге енгізуге де әкеп соғуы мүмкін.

Сыбайлас жемқорлықтың алдын алу және мәдениет

Әкімшілік сыбайлас жемқорлықпен күрестің негізгі бағыты – алдын алу. Бұған мыналар кіреді:

- сыбайлас жемқорлыққа қарсы мониторинг және тәуекелдерге талдау жүргізу;

- мемлекеттік қызметшілерді сыбайлас жемқорлыққа қарсы мінез-құлық стандарттарына оқыту;
- мемлекеттік органдардың қызметінде ашықтық пен айқындық қағидаттарын жүзеге асыру;
- қоғамдық бақылауды дамыту.

Қазақстан Республикасында да сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл агенттігі бар, ол сыбайлас жемқорлық фактілерін тергеумен ғана емес, сонымен қатар халық арасында ағарту жұмыстарымен де айналысады.

Қорытынды

Сыбайлас жемқорлық әкімшілік құқық бұзушылықтар қазақстандық қоғам үшін күрделі сын болып табылады. Олардың алдын алу және жолын кесу құқықтық және моральдық-этикалық шараларды қамтитын кешенді тәсілді қажет етеді. Мемлекеттік аппараттан бастап азаматтық қоғамға дейінгі барлық деңгейлерде сыбайлас жемқорлыққа төзбеушілікті дамыту құқықтық және әділ мемлекет құрудың негізі болып табылады.

Комплаенс офицер

С.Дүйсенбаев